

PERSOONLIJK VERHAAL

ANDRÉ CHABOT

EEN CREATIEVE RESTAURATIE OP PÈRE LACHAISE

*het begin:
de grafkapel van
Anna Marguerita Kutsch*

Onze Franse vrienden André Chabot en Anne Fuard hebben op Père Lachaise een (oude) grafkapel verworven om daarin later te worden bijgezet.

Hoe het project tot stand is gekomen vertelt André hieronder met tekst en foto's.
Een QR-Code op de kapel verwijst naar de desbetreffende bladzijde op de website van hun vereniging *La Mémoire Nécropolitaine*:
<http://lamemoirenecropolitaine.fr/la-memoire>

De vereniging heeft als doel een toekomst te geven aan ons verleden door ons funeraire erfgoed te behouden door het aanleggen van een iconografische collectie, die momenteel bestaat uit ca. 180.000 foto's van begraafplaatsen over de hele wereld.

*het eind:
de grafkapel van
André Chabot & Anne Fuard*

Al meer dan veertig jaar bezoekt André Chabot, fotograaf, kunstenaar en schrijver, de begraafplaatsen van de wereld en streeft ernaar, in het kader van de culturele vereniging *La Mémoire Nécropolitaine*, opgericht door Anne Fuard, een bijdrage te leveren aan het behoud van het funeraire erfgoed. Als logisch gevolg van deze inzet en het fotograferen van

begraafplaatsen, afgewisseld met exposities en boeken, heeft hij de laatste jaren aan zijn werk het creëren van monumenten toegevoegd en komt hij als een soort eindpunt toe aan de creatie van een persoonlijke laatste rustplaats op Père Lachaise als symbool van zijn activiteiten. Hier is het verhaal met foto's van de realisatie van dit het project.

ontmanteling van de kapel / démontage de la chapelle

In 2011 kwam het verontrustende nieuws dat het niet meer mogelijk was, vooruitlopend op zijn eigen einde, tijdens zijn leven, een concessie te verwerven op Père Lachaise, een aankoop kan alleen gemaakt worden door een familie bij het overlijden van een familielid. Het was dus afgelopen met het zoeken en tussen de beschikbare plekken te kiezen voor een plekje met een mooi uitzicht, een schaduwrijke plek of een plek in de buurt van een idool. En zo leek er een einde te

komen aan het doel dat hij zich had gesteld om al tijdens zijn leven als getuigenis van zijn gepassioneerde activiteiten een symbolische sculptuur te plaatsen op een begraafplaats. Want had hij dit niet verdiend, hij die door zijn foto's van begraafplaatsen van Los Angeles tot Tokio, van Cuba tot Istanbul via Genua en Moskou heeft bijgedragen tot het ontdekken van de schoonheid van deze velden van rust aan een publiek dat tot dan toe angstig en terughoudend was.

kist / cercueil d'Anna Kutsch

vernieuwing grafkelder / nouveau caveau

In juni 2012 deed zich een oplossing voor in het kader van monumentenzorg. Een verwaarloosde grafkapel verwerven en die een nieuw leven geven door een restauratie en de installatie in het interieur van de sculptuur, die oorspronkelijk in de open lucht was gepland. Op de avenue de la Chapelle, tussen Thiers en Casimir Périer, bevond zich een juweeltje, een kapel uit 1850, met de ideale proporties om het kunstobject in onder te brengen. Een eenvoudige en klassieke constructie met -

een brede opening en daarboven een fronton versierd met in haut-relief een pelikaan die zijn jongen voedt met zijn bloed. Deze voorstelling van de pelikaan staat in het christendom symbool voor de offerdoos van Christus, die zijn bloed gaf voor het heil der mensheid. Hoewel overtuigd atheïst, kon André Chabot, schrijver van de *Dictionnaire de symbolique funéraire*, waarin ook de pelikaan voorkomt, het beeld waarderen en het prijkt nu, schoongemaakt, boven de ingang van de grafkapel.

sluiting van de kelder met een zerk / fermeture du caveau avec une dalle

De oorspronkelijke latei droeg de inscriptie : *Sépulture de Mme Anna Marguerita Kutsch*. Bij navraag behoorde deze dame ongetwijfeld tot de Weense familie die op het einde van de 18e eeuw de liniaal met schaal-aanduiding (in de vorm van een Toblerone-reep) uitvond en op de markt bracht, waarmee je de afstanden op kaarten kon aflezen. De doods-kist

van Anna Marguerita, werd destijds door een paar lijkenpikkers uit het graf gehaald en niet veel later vlakbij teruggevonden en teruggeplaatst in de kapel, waarna de poort werd dichtgemetseld. Aan de beproevingen van de dame in kwestie kwam een einde toen haar stoffelijke resten in het ossuarium van de begraafplaats werden overgebracht.

opbouw van de kapel / élévation de la chapelle

In juli 2012 werden de formaliteiten voor de overname afgerond, werd de concessie als nummer 12 PA 2012 in divisie 20 geregistreerd en werd toestemming gegeven tot begraven in de concessie. De bevoegde autoriteiten, de conservatoren van het erfgoed en de architect van de *Bâtiments de France* gaven na enkele besprekingen hun ondersteuning aan het project. De kapel, die gezien haar leeftijd van meer dan anderhalve eeuw in slechte staat verkeerde, werd dichtgetimmerd met planken. In november kon het echte werk beginnen, toevertrouwd aan bedrijf Rebillon, specialist op dit gebied. Ontdaan van haar houten korset werd de kapel steen voor steen afgebroken, elk apart genummerd, en de pe-

likaan, gedragen door een kraan, 'vloog' naar een tijdelijk onderdak om in het voorjaar terug te keren. Terwijl de ateliers in Montreuil de stenen bewerkten, waren metselaars ter plekke bezig om de grafkelder te versterken met gewapend beton dat sterk genoeg was 'om de Eiffeltoren te dragen', in Zuid-India werd in Chennai bij Madras door beeldhouwers gewerkt om uit absoluut zwart graniet een massief en ongewoon object te scheppen. De voortgang van dit werk werd regelmatig naar Parijs gestuurd dankzij internetbeelden, informatie die heeft waardoor de details van de sculptuur konden worden bijgesteld en verfijnd.

sokkel voor het kunstwerk (2 kisten en boek) / socle de la sculpture (2 cercueils et livre)

In december was de basis van de kapel voltooid en werden de muren opgebouwd. Elke steen hervond zijn oorspronkelijke plaats en men plaatste de drie onderdelen die de sokkel zouden vormen van het kunstwerk in de maak, namelijk twee kleine rechtopstaande stenen doods-kisten, representanten van de toekomstige eigenaren Andre Chabot en Anne Fuard, en daarop een soort altaar, een horizontaal boek, representant van de werken van André Chabot, en drager van het toekomstige object.

Een stellage van steigers werd toen rond de kapel geplaatst en een zeil

om het interieur te beschermen, waardoor het installeren van het dak kon worden uitgesteld en de opening kon dienen om later met een kraan de sculptuur in het interieur te plaatsen.

In februari werd de kapel zowel binnen als buiten geschuurd. Tegelijkertijd werd er een nieuwe latei boven de deur geplaatst als vervanging van de originele, waarvan de belettering te diep was ingehakt om die te kunnen hergebruiken. Een specialist in het beletteren maakte er met behulp van beitel en hamer als nieuwe inscriptie de naam *La Mémoire Nécropolitaine* in, die bezoekers al intrigeerde.

plaatsing van de sculptuur / pose de la sculpture

In maart en april was er een pauze in het werk. De sculptuur voer in een container van Bombay naar Le Havre. Begin mei kwam de boot aan in Frankrijk en kwam het beeld per vrachtwagen in de ochtend van 22 mei aan op Père Lachaise. Daar werd het pakketje van ongeveer een ton uitgepakt en eindelijk onthuld. Een monumentale camera, mat zwart met een gepolijste lens, die na een klein moment van ongerustheid bo-

ven de gapende opening van de kapel balanceerde alvorens zacht te landen op de sokkel. Restte nog het dak van het gebouwtje te sluiten, het fronton te installeren en de pelikaan op de latei te bevestigen.

Andre Chabot en Anne Fuard aanschouwden, maar zonder ongeduld, hun toekomstige laatste rustplaats.

plaatsing van fronton en dak / pose du fronton et du toit

fotograaf / photographe André Chabot

(vertaling Rindert Brouwer)

originale tekst / le texte original

RESTAURATION - CRÉATION AU PÈRE LACHAISE

Depuis plus de quarante ans André Chabot photographe, plasticien et auteur, parcourt les cimetières du monde et s'efforce de contribuer, dans le cadre de l'association culturelle La Mémoire Nécropolitaine, fondée par Anne Fuard, à la sauvegarde du patrimoine funéraire. Suite logique de cette défense et illustration des cimetières, ponctuée d'expositions et d'écrits, ces dernières années il a adjoint à ses travaux la création de monuments et il vient, comme une sorte de point final, de créer au Père Lachaise une dernière demeure personnelle et personnalisée, symbole de ses activités. Voici l'histoire du projet et le film de sa réalisation.

En 2011 la nouvelle tombait, inquiétante: il n'était plus possible désormais, anticipant sa propre fin, d'acquérir de son vivant, une concession au Père Lachaise, l'achat ne pouvant s'effectuer par une famille qu'en cas de décès de l'un de ses membres.

Adieu donc à la promenade champêtre qui, sous la conduite du préposé, permettait de choisir parmi les emplacements disponibles, un terrain avec vue, une place ombragée ou la proximité d'une idole. Mettre fin à ses jours pour arriver à ses fins constituait certes une option possible mais peu satisfaisante pour celui qui désirait absolument contrôler de son vivant la sculpture qui devait symboliser sans doute près d'un demi siècle consacré aux cimetières et témoigner ainsi durablement d'une

activité passionnée. Après tout n'avait-il pas bien mérité du cimetière celui qui par ces images rapportées de Los Angeles à Tokyo, de Cuba à Istanbul en passant par Gênes et Moscou, a contribué à faire découvrir les beautés des champs d'endormis à un public a priori timoré et réticent.

En juin 2012 une solution se fit jour cependant dans le cadre de la sauvegarde du patrimoine. Acquérir une chapelle réputée abandonnée, et lui redonner vie par la restauration et l'installation sous son toit de la sculpture initialement envisagée à l'air libre. Si le Chemin Denon, voie d'abord convoitée, se révéla vierge d'édifice déserté, sur l'avenue de la Chapelle, entre Thiers et Casimir Périer, se trouvait la perle rare, une chapelle datant de 1850, aux proportions idéales pour abriter et présenter à la fois l'objet à sculpter. Construction simple et classique, à la large porte surmontée d'un fronton orné d'un haut-relief en forme de pélican alimentant sa progéniture. Ce palmipède aquatique, qui porte une poche dans laquelle il accumule les poissons qu'il a pêchés et qui offre cette nourriture à ses petits, de symbole de l'amour paternel qu'il était à l'origine devint christique, l'Église comparant l'animal et sa pratique à Jésus qui, dit-on, versa son sang pour le salut des hommes. Bien qu'athée convaincu, André Chabot, auteur d'un Dictionnaire de symbolique funéraire dans lequel l'animal figure en bonne place, ne pouvait qu'être séduit par l'image qui, aujourd'hui nettoyée, surplombe la porte

du mausolée. Le linteau d'origine portait gravée l'inscription : Sépulture de Mme Anna Marguerita Kutsch. Renseignement pris, cette dame appartenait sans doute à la famille viennoise qui inventa et diffusa à la fin du 18ème siècle la règle à échelles (en forme de bâton de Toblerone) qui permet de lire directement les distances sur les cartes. Le cercueil d'Anna Marguerita, déplacé par quelques profanateurs de sépulture, fut un beau matin découvert non loin de là, puis replacé dans son écrin avant que l'on ne murât la porte de la chapelle. Les tribulations de la dame ont pris fin avec son installation définitive dans l'ossuaire du cimetière.

En juillet 2012, les formalités d'acquisition ayant été remplies et enregistrées sous le numéro de concession 12 PA 2012 dans la vingtième division, l'autorisation à inhumation en concession funéraire accordée, les autorités compétentes, conservateurs du patrimoine et architecte des Bâtiments de France ayant, après quelques palabres, donné leur aval au projet, la chapelle, en médiocre état étant donné son âge, plus d'un siècle et demi, était ceinturée et étayée par des planches. En novembre, les véritables travaux pouvaient commencer, confiés à l'entreprise Rebillon, spécialiste en la matière. Débarrassée de son corset de bois, la chapelle était démontée pierre par pierre, chacune d'entre elles dûment numérotée, et le pélican, porté par un bras télescopique, s'envolait pour trouver un gîte provisoire avant son retour au printemps. Tandis que les ateliers retaillaient à Montreuil, que les maçons s'affairaient sur le site pour refaire un caveau en béton armé suffisamment solide pour y « poser la Tour Eiffel » (sic), en Inde du sud, à Chennai près de Madras, les sculpteurs travaillaient à faire naître du granit noir absolu un objet massif et inhabituel. L'avancement de ce travail était régulièrement transmis à Paris grâce aux images fournies par internet, renseignements qui permirent de préciser, de corriger et de peaufiner les détails de la sculpture.

En décembre, la base de la chapelle terminée, les murs commençaient à s'élever. Chaque pierre retrouvait sa place originelle et l'on posait, toujours à l'aide du bras les trois pièces composant le socle de la sculpture en gestation, à savoir deux petits cercueils de pierre à épaulements, debout, représentant les deux futurs propriétaires André Chabot et Anne Fuard, supportant une manière d'autel laïc, un livre horizontal représentant les ouvrages d'André Chabot, futur support de l'objet à venir. Un échafaudage entourait dès lors la chapelle et une bâche en protégeait l'intérieur, la pose du toit étant remise à plus tard, l'ouverture béante devant servir à l'introduction, toujours par bras télescopique, de la sculpture. Février voyait l'avancement des travaux de ponçage tant à l'intérieur qu'à l'extérieur. En même temps un nouveau linteau trouvait sa place au-dessus de la porte, remplaçant celui d'origine dont la profondeur de l'inscription était trop importante pour qu'on pût le retailler encore. Un graveur spécialiste du lettrage y inscrivit alors au burin et au marteau la dénomination La Mémoire Nécropolitaine, qui déjà intriguait les visiteurs.

Mars et avril marquèrent une pause dans les travaux. La sculpture, ayant quitté Bombay, voguait vers Le Havre à l'abri d'un container. Enfin au début du mois de mai, elle débarquait en France et, acheminée par camion, faisait son entrée au Père Lachaise le 22 au matin. Là, le paquet-cadeau de quelque une tonne était dépouillé de ses bandages et enfin révélé. Un monumental appareil photo, noir mat, à l'objectif poli, qui, harnaché, se balançait -petit moment d'inquiétude- au-dessus de l'ouverture béante de la chapelle avant de se poser doucement sur le socle qui l'attendait. Restait à clore le toit de l'édifice et à installer le fronton et son pélican sur le linteau.

André Chabot et Anne Fuard contemplaient, mais sans impatience, leur future dernière demeure.